

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дин Тодор Петров Петров, ВА „Г. С. Раковски”,
за дисертационния труд на Христо Георгиев Петков, докторант на
самостоятелна подготовка в Департамент „История” на Магистърския
факултет на Нов български университет,
на тема „Въздушно-десантните войски на Вермахта“ за присъждане на
образователната и научна степен „доктор“ в научна област 2. Хуманитарни
науки, професионално направление: 2.2. История и археология, по
научната специалност „Нова и най-нова обща история”

Дисертационният труд на Христо Петков е посветен на слабо
разработен у нас проблем – създаването и развитието на въздушно-
десантните войски на Вермахта в навечерието и през Втората световна
война. С незначителни изключения досега различни техни страни са били
обект на внимание предимно в чуждата историография, но направените
публикации не изчерпват съдържанието и същността на разглеждания
въпрос. Тъкмо липсата на цялостни изследвания по проблематиката
подхранва интереса към създаването, изграждането и участието на
германските въздушно-десантни войски във войната, а това поражда и
необходимостта от тяхното осветляване.

В този смисъл съдържанието на дисертационния труд на Христо
Петков запълва една празнота в родната историография. Изграждайки
цялостна представа за въздушно-десантните войски на Вермахта от
момента на тяхното създаване през 1933 г. до края на Втората световна
война, докторантът разкрива тяхната организация, подготовка, същност и
дейност в навечерието и през годините на световния военен катаклизъм,
като едновременно с това обогатява съпътстващи обекта на изследването
проблеми и събития. Направен е също сполучлив опит за изясняване
мястото и ролята на въздушно-десантните войски в състава на германската
армия като елитен, но и високомобилен род войска, а и в сравнение със
сходните формирования на други държави през разглеждания период,
което му е позволило да разшири познанието за тях. От друга страна

разработеният в дисертацията основен проблем е актуален и в наши дни, тъй като предлаганата за него информация дава възможност за извличане на поуки при изготвянето на съвременни военни доктрини, в които професионалната армия и елитните формирования заемат водещо място.

При написването на дисертационния си труд Петков включва в научно обращение архивни документи и материали, съхранявани във фондовете на Германския военен архив във Фрайбург и документи от фондовете на Американския национален архив в гр. Александрия, щата Вирджиния. Докторантът е използвал също 6 документални публикации на руски и английски език, 124 изследвания на български руски, английски и немски, в това число монографии, студии и статии; справочна литература – 8 енциклопедии, речници и справочници, както и 21 дневници и спомени на различни лица с отношение към обекта на изследване. Това ми дава основание да констатирам, че заявените извори и литература са достатъчни, а чуждите дори надхвърлят количеството, необходимо за разработването на дисертационен труд с историческа проблематика.

Дисертацията е в общ обем от 507 с., а структурата на изследването е балансирана. Състои се от предговор, увод, 4 глави (всяка с по 3 параграфа, т.е. общо 12) и заключение. Накрая е приложен списък на ползваните извори и литература. Неделима част от разработката са приложенията (списък на съкращенията и 28 карти), обособени също в края на труда.

Дисертацията е разработена и структурирана съобразно изискванията на проблемно-хронологическия подход, което е позволило на докторанта да представи успешно разглежданите проблеми и да избегне повторенията. От друга страна, при осветляването на темата е използван инструментариум, чието приложение е наложително при реконструирането на проблеми и събития от миналото. Без всички да са посочени, освен историческият и логическият, приложение при разработването на дисертационния труд са

намерили също методите на анализ и синтез, на сравнение и аналогия, абстрахиране и обобщение, количественият и статистическият метод и пр.

В предговора на труда е направен историографски обзор на темата, посочени са нейната актуалност и значимост и са формулирани целите и задачите на изследването. Представена е необходимостта от разработването на темата с оглед на научната ѝ значимост и нуждата от запълването на съществуващата ниша в познанията по разглежданата проблематика.

Уводът на разработката е насочен към изясняване необходимостта от използване на въздушно-десантни войски в Германия, на предпоставките за тяхното създаване и същинското им организиране и изграждане през 30-те години на миналия век до началото на Втората световна война. Подчертава се, че и военновъздушните сили, и сухопътната армия създават свои парашутни формирования след 1933 г., които непрестанно се разрастват до 1938 г., когато дават началото на 7-ма Авиационна дивизия като самостоятелно формирование с въздушно-десантни задачи.

В глава първа – „Въздушните десантчици (01.09.1939 – 31.05.1941 г.)” се проследява участието на германските въздушно-десантни войски през първия период на Втората световна война. Подробно са разгледани действията им в Дания и Норвегия за подсигуряване на северния германски фланг преди началото на кампанията на Запад. Изяснена е също ролята на войските при овладяването на Белгия и Холандия през май 1940 г., където демонстрират високи бойни умения и доказват тактическата си ефективност срещу превъзхождащ противник. Авторът е разкрил също участието им при превземането на Коринтския канал в Гърция и особено при осъществяването на въздушно-десантната операция „Меркурий”, когато поставената цел – овладяването на о. Крит, е постигната независимо от оказаната от противника сериозна съпротива и с цената на около 1/3 от личния състав на десантчиците, които са убити и ранени.

Глава втора – „Пожарните бригади (01.06.1941 – 31.01.1944 г.)” отразява бойния път на германските въздушно-десантни войски на Източния фронт. През този период те се използват като пехота за осъществяването на трудни бойни задачи, а участието им в провеждането на въздушно-десантни операции е преустановено. До началото на 1944 г. въздушно-десантни части участват в боевете край Петрушкино, в района на р.Волхов, около Смоленск, при Житомир, покрай р.Днестър, а и другаде. Уточнено е, че те са използвани преди всичко на тежки сектори на фронта, където демонстрират бойните си качества и подготовка, но търпят огромни загуби. Други части на войските вземат участие в двата боя при Ел Аламейн в Северен Египет през 1942 г., в Тунис, на о. Сицилия и на Апенинския полуостров, което също е осветлено от докторанта. Благодарение на своята подготовка, по време на боевете германските десантчици се утвърждават като елитни войски, провеждащи при необходимост и специални операции, като напр. тази за освобождаването на Мусолини.

В следващата глава – „Доблестни до края (01.01.1944 г. – 09.05.1945 г.)”, са обхванати последните 15 месеца от края на Втората световна война. В нея докторантът проследява участието на германските десантчици в условията на преминалите към отбрана по всички фронтове войски на Вермахта. Специално внимание е отделено на боевете за Монте Касино, водени между януари и май 1944 г.

В края на предходната година едноименният манастир и близкото градче са превърнати в централен пункт на германската укрепена линия, защитаваща подстъпите към Рим. Срещу различни десантни формирования на Вермахта действат британски и американски войски и части на френския експедиционен корпус. Подчертава се, че в хода на ожесточените боеве са дадени огромни загуби и от двете страни. Загиват над 20 хил. германски и 50 хил. воители от съюзническите войски. Макар че проявяват твърдост и воюват упорито, отстоявайки на противниковите

атаки, германските десантчици са принудени да отстъпят, след като и фронтът около тях се разпада. В хода на боевете особено се проявяват бойците на командвания от ген. Андерс 2-ри полски корпус, влизащ в състава на британската армия, който със своите действия съдейства за ликвидиране на германската съпротива – проблем, представен доста детайлно в западната и особено в полската историография, а според мен би следвало да намери още по-обширно представяне и в настоящия труд.

През следващите месеци оцелелите десантчици воюват в Северна Италия, а части от новосъздадената германска въздушно-десантна армия – на Западния фронт. Въпреки че се стремят да противодействат на действията на съюзническите войски, те не успяват да устоят на техния натиск и са принудени да отстъпят.

В глава четвърта – „Другите елитни подразделения на Втората световна война” е направен преглед на специалните подразделения и на елитните сухопътни дивизии на държавите от Оста и от армиите на техните противници, участвали във Втората световна война и е направен сравнителен анализ между тях. Тук авторът е разгледал формированията на основните воюващи съюзнически сили – Великобритания, САЩ и СССР, участвали активно в бойни действия в годините на войната. Спирайки се накратко на тяхната история, докторантът концентрира своето внимание върху бойния път на най-изявените техни подразделения.

По аналогичен начин се подхожда и по отношение на специалните подразделения на държавите от Оста. Освен върху германски, японски и италиански формирования, докторантът акцентира своето внимание върху обучената в Германия и екипирана по германски образец българска парашутна дружина. По-късно тя участва в заключителния етап на Втората световна война, участвайки успешно в боевете при Стражин и Страцин, сега вече на страната на антихитлеристката коалиция.

Чрез извършения в същата глава сравнителен анализ е направен опит да се намери отговор на въпроса кое е най-елитното и изявено формиране през Втората световна война. Служейки си с доказателствен материал, докторантът достига до логичния извод, че най-изявените формирования по време на войната са германските и съветските, част от които обаче претърпяват сериозни удари и загуби в началния етап на войната.

Заклучението на дисертацията представя основните резултати и обобщения в изследването, а изводите и оценките в него съдействат за получаването на завършена картина на разглеждания проблем.

Приемам като цяло научните приноси, формулирани от докторанта, които според мен могат да бъдат обобщени по следния начин:

Чрез изследването е направен първи опит за написване на цялостен труд у нас, посветен на въздушно-десантните войски на Вермахта в навечерието и през Втората световна война и осветляването на тяхната роля и място в състава на германските войски.

Извършен е цялостен сравнителен анализ на елитните дивизии на воюващите сили през Втората световна война. Достига се до извода, че елитните войски на Вермахта по време на войната като цяло превъзхождат тези на воюващите държави, с изключение на елитните дивизии на Червената армия.

Много точно е представено мястото, което германската 1-ва въздушно-десантна дивизия заема в състава на Вермахта, проучена и разкрита е също дейността ѝ през Втората световна война. Подробно е изследван приносът ѝ за германската армия. Доказва се, че дивизията е най-доброто военно формирование на Вермахта, но не и най-доброто сред воюващите през Втората световна война.

Изследването допълва и разширява с факти и детайли представата за германските въздушно-десантни войски през разглеждания период. Друг принос на докторанта е добавянето на нови сведения за непълно

представени проблеми, личности и събития. Достоянство на труда е също, че е създаден на основата на чужди (германски) извори, които се използват за първи път в научна разработка у нас.

Докторантът има необходимия брой публикации по съдържанието на дисертацията, отпечатани в научната литература. Това загатва за неговия творчески потенциал и свидетелства, че работата му е осъществена в резултат на упорита изследователска дейност.

Към дисертацията могат да бъдат отправени и някои бележки и препоръки. На първо място бих искал да подчертая, че трудът е значителен по обем, поради което отделни негови детайли биха могли да бъдат редуцирани.

Параграф 3 на гл. 2, отразяващ участието на германските десантчици в боевете срещу британците през лятото на 1943 г. (с. 196), е озаглавен „Сицилия и Италия” по имената на районите на техните сблъсъци, което не е точно, тъй като Сицилия е част от Италия. Очевидно в случая става дума за южната част на Апенинския полуостров (Южна Италия), което е неточно отбелязано. Друг пропуск на докторанта е, че не е използвал една от малкото книги по темата от български автор, а именно – от полк. проф. Димитър Недялков „Въздушната война на Балканите (1919-1941)” с няколко издания, последното в София през 2008 г., третираща и операцията на германските десантчици на о. Крит през 1941 г.

Като слабост на автора бих посочил също използването на доста категорични епитети на различни места в текста. Известно е, че между основните изисквания за обективно разработване на теми с историческа насоченост фигурира и препоръката за въздържане от използване на каквито и да било емоционални епитети, както и за проявяване на абсолютна политическа безпристрастност и дистанцираност, което на практика не е осъществено. Бих препоръчал на докторанта също по-разширено

използване на архивно-документален материал, който в случая присъства, но използването му е по-скоро ограничено.

Авторефератът е разработен съгласно изискванията и отразява основните положения на изложеното в дисертацията.

Всичко казано по-горе за дисертационния труд и заявените от докторанта знания и изследователски качества ми дават основание да гласувам положително и да предложа на членовете на уважаемото научно жури да вземат решение за присъждане на Христо Георгиев Петков на образователната и научна степен „доктор” по научната специалност „Нова и най-нова обща история”.

Рецензент:

(Проф. д.и.н. Тодор Петров)

София, 29 май 2017 г.